

Adama Mickiewicza i jego *Historii przyszłości*

Z wielu różnych źródeł, w tym listów i pamiętników, wyłania się niepełny obraz owych sześciu wersji *Historii przyszłości* Adama Mickiewicza.

Wersja pierwsza

(prawdopodobnie z 1829 roku, znana jedynie z relacji Edwarda Odyńca, przyjaciela poety)

Utwór zamierzony miał ponoć długość „dwóch powieści”, nigdy nie został wydany, rękopis zaginął w niewiadomych okolicznościach i niewiadomym czasie. Narrator mówi z perspektywy roku 2300 o tym, co dla niego jest przeszłością, czyli czasach z początku XXI wieku. Mickiewicz stawia tezę, że ludzkość „gnuśnieje” pod wpływem wygody, jaką przynoszą wynalazki. Rozleniwiona cywilizacja europejska jest zagrożona atakiem ze strony Chińczyków. Do walki w obronie Europy stają kobiety i garstka młodzieży, prowadzi ich bohaterka znad Wisły.

Wersje druga i trzecia

(najprawdopodobniej z lat 1833 i 1834)

Zachowały się fragmenty rękopisów, w których istnieją liczne skreślenia i błędy. Oba utwory pisane były w języku francuskim. Akcja dzieje się w XIX wieku, po powstaniu listopadowym i rewolucji lipcowej.

Wersja czwarta

(powstawała w latach 1837–1838, w czasie, kiedy Mickiewicz cierpiał na depresję)

Rękopis został spalony przez samego autora (prawdopodobnie z lęku przed represjami władzy, która ten utwór mogła potraktować jako pismo propagandowe nawołujące do buntu). Mickiewicz opisuje „czarną noc” w Europie jako konsekwencję zaniedbania sprawy polskiej. Bohater utworu to tułacz emigrant, podróżnik-patriota. Przygody przysądzone mu klątwą przeżywa w różnych czasach historycznych.

Wersja piąta

(*Wyjątek z listu do jednego z redaktorów*, opublikowany w „Pielgrzymie Polskim” w 1833 roku)

Tekst jest stylizowany na przedruk z fikcyjnej „Gazety Województwa Szawelskiego” z roku 1899. Kompozycja jest szkatułkowa, rozpoczyna się, kiedy biedny student otrzymuje od wróżki gazetę z przyszłości. W gazecie opisana jest uroczystości w Szawłach w 1899 roku. Podczas uroczystości Weteran Wolności (w istocie ten sam młodzienc) opowiada o bohaterskich walkach, które działy się w XIX w. i doprowadziły do powszechnej wolności i szczęśliwości.

Wersja szósta

(improwizacja na temat przyszłości)

Znana z relacji Władysława Mickiewicza, syna wieszczka, wygłoszona po polsku prozą, prawdopodobnie w 1842 roku. Czas i miejsce akcji to Paryż około 2000 roku. Mickiewicz wyraził w niej swój lęk przed wynalazkami przyszłości, m.in. latającymi maszynami, zadaszonymi miastami. Przewidywał, że człowiek zaatakowany przez cywilizację techniczną, odizolowany od natury, „wyręczony przez osiągnięcia techniki od walki z nią o swój byt” zostanie „umniejszony duchowo”.

Inspirujące wydają się zagmatwane losy utworów i związane z nimi domysły, niepewność co do czasu i miejsca ich powstania, formy, a nawet faktycznego istnienia. Te rozproszone fragmenty rzucają światło na postać Mickiewicza jako faktycznego wieszczka, czyli wróżbitę i proroka.

Opracowanie tekstu: Maria Marszałek na podstawie: Stefania Skwarczyńska, *Mickiewicza Historia przyszłości i jej realizacje literackie*, Łódź 1964.